

Henryk Wejman

Biskup pomocniczy archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej | Uniwersytet Szczeciński, Szczecin | Instytut Nauk Teologicznych

ORCID: 0000-0002-9598-8722, e-mail: hwejman@poczta.onet.pl

OBLICZA ŚWIĘTOŚCI OTTONA Z BAMBERGU I PŁYNĄCE Z NICH PRZESŁANIA DLA WSPÓŁCZESNYCH LUDZI

Streszczenie

Celem niniejszego przedłożenia było ukazanie wartości postawy świętości Ottona z Bambergu dla współczesnych ludzi. Realizacja tak określonego celu nie mogła nie rozpocząć się od odsłonięcia uwarunkowań nadprzyrodzonych świętości, tj. Bożego powołania człowieka do niej, i tych naturalnych, tj. świadomości tego Boskiego zaproszenia ze strony Ottona. Następnym krokiem w realizacji celu było zaprezentowanie responsoryjnego wymiaru powołania do świętości, czyli ukazaniu Ottonowej odpowiedzi na to powołanie. W zakres tej odpowiedzi ze strony Ottona weszły: ofiarna posługa Chrystusowi w Jego Kościele, wrażliwość na bliźnich i wierność osobistej godności i powierzonej misji. Te trzy elementy stanowiły formy pełnienia przez Ottona powołania do świętości. Ich odsłonięcie pozwoliło na uwypuklenie płaszczyzn jego oddziaływania na współczesne działania ludzi w społeczeństwie. W tym względzie wpływu jego postawy świętości można upatrywać we wskazaniu na podstawę wszelkiego ładu w społeczeństwie i jedności w Kościele, jakim jest wierność Chrystusowej Ewangelii, w okazywaniu wsparcia ludziom w potrzebie jako wymiaru świadectwa o Chrystusie i w otwartości w duchu dialogu na ludzi, którzy wyznają inną wiarę i kierują się odmiennym światopoglądem jako podstawy wprowadzania między nimi pokoju. Właśnie w tych płaszczyznach zawiera się aktualność duchowości Ottona z Bambergu.

Słowa kluczowe: duchowość, powołanie, świętość, wierność Chrystusowi, jedność Kościoła

Abstract

THE FACES OF THE HOLINESS OF OTTO OF BAMBERG AND THE MESSAGES THAT FLOW FROM THEM FOR CONTEMPORARY PEOPLE

The aim of this presentation was to show the value of the holiness of Otto of Bamberg for the modern generation of people. The implementation of such a goal could not fail to begin with the disclosure of the supernatural conditions of holiness, i.e. the Divine vocation of man to it and the natural ones, i.e. the awareness of this Divine invitation on the part of Otto. The next step in achieving the goal was to present the responsorial dimension of the call to holiness, i.e. to show the Otto's response to this call. The Otto's response included: his sacrificial service to Christ in his Church, his sensitivity to his fellow men, and his faithfulness to his personal dignity and the mission entrusted to him. These three elements were the forms of Otto's call to holiness. The unveiling of these three elements of Otto's attitude to holiness made it possible to highlight the planes of his influence on the contemporary actions of people in society. In this regard, the influence of his attitude of holiness can be seen in pointing to the basis of all order in society and unity in the Church, which is fidelity to Christ's Gospel, in showing support to people in need as a dimension of witness to Christ and in openness in a spirit of dialogue to people who profess a different faith and are guided by a different worldview as the basis for establishing peace between them. It is in these planes that the spirituality of Otto of Bamberg is topical.

Keywords: spirituality, vocation, holiness, fidelity to Christ, unity of the Church

Wstęp

Zbliżająca się rocznica 900-lecia (w 2024 roku) misji ewangelizacyjnej biskupa Ottona z Bambergu na Pomorzu skłania do pochylenia się nad jego działalnością pasterską.

Osoba biskupa Ottona z Bambergu i prowadzona przez niego w XII wieku misja ewangelizacyjna na Pomorzu stanowiły punkt zainteresowania wielu badaczy. Efektem były rozmaite publikacje wydane na przestrzeni wieków i lat. Nie sposób je wszystkie wymienić w tym przedłożeniu, gdyż zaburzyłoby to jego strukturę, ale wystarczy wymienić przynajmniej niektóre, aby móc odsłonić przestrzeń zainteresowania badaczy kwestią misji Ottona z Bambergu. Stosując kryterium daty takowych publikacji, należy wymienić niektóre z nich: Benedykt Zientara, „Polityczne i kościelne związki Pomorza Zachodniego z Polską za Bolesława Krzywoustego”, *Przegląd Historyczny* 61, 2 (1970): 192–232; Michał Chorzępa, „Od Ottona do Erazma”, *Prezbiterium* 6–8 (1974): 34–45; Władysław Dziewulski, „Przebieg i metody misji św. Ottona z Bambergu w latach 1124–1128”, *Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia PAX* 4 (1974): 38–47; Kazimierz Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku* (Poznań: UAM, 1975); Władysław Szulist, „Święty Otton z Bambergu”, w: *Polscy święci*, t. 5, red. Jan R. Bar (Warszawa: ATK, 1985), 11–27; Gracjan Bojar-Fijałkowski, *Święty Otton*

z *Bambergu* (Warszawa: ODiSS, 1986); Lech Fabiańczyk, *Apostoł Pomorza* (Szczecin: Książnica Pomorska, 2001); Grzegorz Wejman, „Kult św. Ottona na Pomorzu”, w: *Święty Otton z Bambergu – Ewangelizator Pomorza. Jego kult do czasów współczesnych*, red. Grzegorz Wejman (Szczecin: Studia i Rozprawy – WT US 2, 2004), 33–77; Przemysław Fenrych, *Święty Otton. Biskup, misjonarz, Europejczyk* (Szczecin: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Centrum Szkoleniowe, 2004); Edward Rymar, *Święta Studnia, czyli misyjne dzieło patrona Pyrzyce św. Ottona biskupa bamberskiego i pamięć o nim poprzez wieki* (Pyrzyce: Pyrzycka Biblioteka Publiczna, 2006); Stanisław Rosik, *Conversio entis Pomeranorum. Studium świadectwa o wydarzeniach (XII)* (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2010); Franz Biermann, „Bischof Otto von Bamberg in Pommern – die Missionsreisen und ihre Wirkung im archäologischen Bild”, w: *Bischof Otton von Bamberg in Pommern*, red. Franz Biermann, Franz Ruchhoft (Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt, 2017), 97–148; *Biskup Otton z Bambergu i jego świat*, red. Marian Rębkowski, Stanisław Rosik (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2018); Jerzy Strzelczyk, „Otton z Bambergu jako biskup Rzeszy”, w: *Biskup Otton z Bambergu i jego świat*, red. Marian Rębkowski, Stanisław Rosik (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2018), 109–117; Grzegorz Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła* (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2021). Każda z wymienionych publikacji zorientowana jest na zaprezentowanie szczególnego wymiaru życia i misji biskupa Ottona z Bambergu. Jedne z nich koncentrują się na ukazaniu uwarunkowań społeczno-politycznych i kościelno-państwowych jego misji, inne na przybliżeniu jego misyjnych osiągnięć, a jeszcze inne na zaprezentowaniu rozwoju jego kultu. Wśród nich nie wybrzmiała jednak wprost sprawa jego życia duchowego, a konkretnie jego pragnienia świętości. Dlatego ten wymiar jego życia stał się przedmiotem zainteresowania w niniejszym przedłożeniu. Jego głównym celem będzie zaprezentowanie dążenia Ottona z Bambergu do świętości. Bazę źródłową dla tak określonego celu stanowią będą najnowsze opracowania poświęcone działalności Ottona z Bambergu, a metodą będzie analiza treści tych dzieł.

W konsekwencji tak przyjętych założeń strukturę artykułu stanowią będą trzy części, które się wzajemnie dopełniają i zarazem uwypuklają dynamiczny charakter świętości. Z biogramów Ottona z Bambergu wynika, że postrzegał on świętość w wymiarze dynamicznym. W jego rozumieniu polegała ona nie tyle na cnotliwym wypełnianiu przez człowieka osobistych zadań, ile na wolitywnym z jego strony zaangażowaniu się w Boże obdarowanie. Stąd też próba przybliżenia jego spojrzenia na świętość nie może nie rozpocząć się od ukazania wpraw nadprzyrodzonych jej uwarunkowań, czyli wskazania na jej źródło, którym jest Boże powołanie człowieka do świętości. Otton miał świadomość tego Bożego zaproszenia do świętości (treść pierwszej części artykułu). Podjął je z odwagą i pokorą, co można określić z punktu metodologicznego responsoryjnym wymiarem powołania do świętości. W zakres Ottonowej odpowiedzi na to powołanie weszły: jego ofiarna służba Chrystusowi w Jego Kościele, wrażliwość na bliźnich i wierność osobistej godności i powierzonej misji. Te trzy składowe elementy stanowiły formy urzeczywistnienia przez niego powołania do świętości (treść drugiej części artykułu). I na tej dopiero

bazie, czyli zaprezentowaniu tego dynamicznego charakteru świętości, jaki cechował życie i działalność Ottona z Bambergu, możliwe staje się ukazanie wartości jego postawy świętości dla działania współczesnego pokolenia ludzi i palingenezy przez nich całego świata. Tej wartości jego postawy świętości, a co za tym idzie – ukazania aktualności jego misji dla współczesnych, należy upatrywać, proporcjonalnie do zaprezentowanych powyżej form realizacji powołania do świętości, w trzech płaszczyznach: w bezgranicznej wierności Chrystusowi, w ofiarnej służbie potrzebującym, będącej świadectwem o Chrystusie i w wiernym wypełnianiu misji stanowiącej podstawę wprowadzania pokoju między ludźmi i narodami (treść trzeciej części artykułu).

1. Boże powołanie człowieka do świętości

We współczesnej teologii, a nade wszystko teologii duchowości, funkcjonuje bardzo znana zasada, której treść zawarta jest w słowach: „świętość zanim jest cnotą, w pierw jest łaską”. Nie sposób nie odwołać się do tej zasady i uczynić ją podstawą w tej części refleksji, kiedy czyniona jest próba ukazania źródła świętości Ottona z Bambergu. W kontekście tej zasady, próbując rozwinąć jej zawartość treściową, należy przyznać, że Bóg w swojej nieskończonej miłości miłosiernej obdarzył człowieka nieśmiertelną duszą i tym samym dopuścił go do uczestnictwa w swoim nieskazitelnym życiu, przez co ten stał się Jego przybrany dzieckiem. Ta *pierwsza miłość* Boga do człowieka wyrażona w akcie jego powołania do istnienia jest swego rodzaju wezwaniem i zobowiązaniem zarazem. Stanowi ona naturalną podstawę jego powołania do świętości i tym samym zobowiązuje go, bez względu na wyznawany przez niego światopogląd czy religię, do doskonałości miłości na miarę otrzymanej godności. Ta zasada w tak rozwiniętej treści może znaleźć w jakimś stopniu zastosowanie do życia i działalności Ottona z Bambergu. Wprawdzie biografowie wprost nie wskazują na to, że Otton z Bambergu miał świadomość bycia obdarowywanym przez Boga w akcie stworzenia, ale to nie oznacza, iż nie miał takiego podejścia do Bożego obdarowania. Uzasadnieniem tak postawionej hipotezy może być fundamentalna zasada, że zewnętrzna postawa jest zawsze ujawnieniem wartości wewnętrznych. Jak wynika z relacji biografów Ottona, był on osobą pobożną, choć nie przejawiał upodobania do samotności czy też nieustannego trwania nocami na modlitwie. Ale z drugiej strony przejawiał wolę trwania w modlitewnej relacji z Bogiem, czego przykładem może być jego modlitwa o wypuszczenie jeńca z niewoli pomorskiej czy odprawiane przez dwa dni ćwiczenia duchowe w kościele w Szczecinie w oczekiwaniu na śmierć¹. Te zachowania z jego strony, widoczne dla innych, wskazują wyraźnie, w myśl przywołanej powyżej zasady, na wewnętrzne bogactwo jego więzi z Bogiem. Jego trwanie w dialogu z Nim na modlitwie nie byłoby możliwe, gdyby nie miał świadomości, że to Bóg obdarował go swoją łaską od chwili stworzenia. Otton

1 Kazimierz Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1975), 106.

uwielbiał Boga za akt stwórczy, czego przejawem było jego umiłowanie przyrody, a zarazem zdumiewanie się wzniosłością godności każdego człowieka. Właśnie już na tej płaszczyźnie, tj. naturalnego obdarowania człowieka przez Boga istnieniem, został on wezwany do świętości. Dostrzegał to Otton z Bambergu, czego wyrazem były jego akty modlitewne i uwielbianie Boga w dziełach przyrody.

Po wielu wiekach ta naturalna podstawa powołania człowieka do świętości, która w jakimś stopniu znalazła wyraz w życiu Ottona z Bambergu, w szczególności sposób została uwydatniona przez ojców Soboru Watykańskiego II, którzy w konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym jednoznacznie napisali, że „człowiek został stworzony przez Boga dla szczęśliwego celu poza granicą niedoli ziemskiej (...). Bóg powołał i powołuje człowieka, aby przyłączył się do Niego całą swą naturą w wiecznym uczestnictwie nieskazitelnej życia. (...) Istnieje bowiem tylko dlatego, że Bóg go stworzył z miłości i wciąż w miłości zachowuje, a żyje w pełni wedle prawdy, gdy dobrowolnie uznaje ową miłość i powierza się swemu Stwórcy”². W nurt tej myśli ojców soborowych wpisała się, stanowiąc wprost urealnienie ich przesłania, wypowiedź o. prof. Placyda Ogórka, który w swojej książce poświęconej sprawie świętości stwierdził, że „świętość jest darem Boga przekazywanym człowiekowi na drodze określonej przez samego Boga”³.

Oprócz tej naturalnej przesłanki powołania Ottona do świętości w przekazach biograficznych można dostrzec jeszcze jedną przesłankę, a mianowicie nadprzyrodzone jego uwarunkowanie. Według współczesnej myśli teologicznej do świętości jest wezwany człowiek nie tylko z racji stworzenia, ale także z tytułu odnowienia w nim przez Boga godności dziecka Bożego. To właśnie Bóg w Duchu Świętym poprzez ofiarę Chrystusa przywrócił człowiekowi utracony przez grzech obraz Boży i tym samym ofiarował mu synowską godność, a przez to udzielił mu daru świętości. Ów fakt Bożego obdarowania człowieka świętością wyraźnie uwydatnili ojcowie Soboru Watykańskiego II w słowach:

Chrystus, Syn Boży, który wraz z Ojcem i Duchem Świętym doznaje czci jako „sam jeden Święty”, umiłował Kościół jako oblubienicę swoją, siebie samego zań wydając, aby go uświęcić (por. Ef 5,25–26); złączył go też ze sobą jako ciało swoje i hojnie obdarzył darem Ducha Świętego na chwałę Bożą. Toteż wszyscy w Kościele, niezależnie od tego, czy należą do hierarchii, czy są przedmiotem jej funkcji pasterskiej, powołani są do świętości, zgodnie ze słowami Apostoła: „Albowiem wolą Bożą jest uświęcenie wasze” (1 Tes 4,3); por. Ef 1,4). Ta zaś świętość Kościoła nieustannie ujawnia się i ujawniać się powinna w owocach łaski, które Duch rodzi w wiernych; rozmaicie wyraża się ona u poszczególnych ludzi, którzy we właściwym sobie stanie życia dążą do doskonałości miłości, będąc zbudowaniem dla innych⁴.

2 Sobór Watykański II, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967), 18–19.

3 Placyd Ogórek, *Czym jest świętość* (Kraków: Wydawnictwo Diecezjalne, 1982), 49.

4 Sobór Watykański II, „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967), 39 (dalej KK).

Pozostając wiernym kontynuatorem nauczania soborowego, o. prof. Placyd Ogórek sprawę nadprzyrodzonego uwarunkowania powołania do świętości zawarł w krótkiej syntezie: „ten dar udziela Chrystus przez Ducha Świętego”⁵. W myśl powyższych przekazów trzeba powiedzieć, że źródłem powołania człowieka do świętości jest Chrystus, który mocą Ducha Świętego obdarowuje go życiem Bożym, czyli go uświęca. I w tym względzie ujawnia się darmowość świętości polegająca na tym, że zostaje ona ofiarowana człowiekowi przez Chrystusa mocą Ducha Świętego w sakramencie chrztu sprawowanym przez Kościół.

Z perspektywy współczesnej myśli teologicznej w zakresie prezentacji nadprzyrodzonego uwarunkowania powołania do świętości ta przesłanka zaistniała także w życiu Ottona z Bambergu. Wprawdzie nie znalazła ona takiego wyrazu, jaki prezentują współczesne przekazy teologiczne, ale faktycznie w swej istocie zafunkcjonowała. Wzmianki biografów o ewangelizacyjnej działalności Ottona z Bambergu, w której akcentował moc Boga chrześcijan i bezsilność pogańskich bożków oraz podkreślał wartość chrztu jako źródła życia Bożego, pośrednio wskazują na jego poczucie dziecięstwa Bożego, a co za tym idzie – pokazują, iż miał świadomość tego, że to Bóg w Chrystusie obdarowuje jego i każdego człowieka darem świętości⁶. Na tej podstawie możemy wnioskować, że Otton był przekonany o bezinteresownym działaniu Boga wobec niego i każdego człowieka i zarazem miał przeświadczenie o ich dopuszczeniu do udziału w Jego życiu wewnątrztrynitarnym, czyli obdarowaniu darem świętości.

Na to Ottonowe poczucie Bożego obdarowania go darem świętości w sakramencie chrztu, stanowiące treść nadprzyrodzonej przesłanki powołania do świętości, znaczny wpływ miała praca wychowawcza rodziców. Jego rodzice, Otton i Adelajda⁷, należący do znakomitego rodu szwabskiego i moźnej szlachty europejskiej, prowadzili bardzo pobożny tryb życia⁸. Ich pobożność wyrażała się nade wszystko w bezgranicznym zaufaniu Bogu i kierowaniu się w codzienności życia prawością i szlachetnością⁹. Oni, mając świadomość bycia rodzicami, wpajali swoim dzieciom, tj. Ottonowi, Liutfridowi, Lentfridowi i ich bratu przyrodniemu Fryderykowi¹⁰, podstawowe prawdy, że to Bóg roztacza swoją opiekę nad każdym człowiekiem od chwili stworzenia i zaprasza każdego z nich przez Chrystusa w Duchu Świętym do tego, aby otwierali się na jego łaskę i wzrastali w świętości.

I w tym wymiarze zrozumiałym staje się to, że Otton miał świadomość własnej godności płynącej nie tylko z aktu stworzenia przez Boga, ale także z aktu obdarowania go

5 Ogórek, *Czym jest świętość*, 49.

6 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 114.

7 Rodzice Ottona zostali pochowani w kościele w Albuch (obecnie Bach): Edward Rymar, *Święta Studnia, czyli misyjne dzieło patrona Pyrzyce Św. Ottona biskupa pomorskiego i pamięć o nim poprzez wieki* (Pyrzyce: Wydawnictwo Pyrzycka Biblioteka Publiczna, 2006), 9.

8 Grzegorz Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła* (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2021), 33.

9 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 100.

10 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 34.

dziecięctwem Bożym w sakramencie chrztu. Postrzegał Boga nie tylko jako źródło i cel życia, ale nade wszystko jako Osobę, która, udzieliwszy mu istnienia w akcie stworzenia i daru dziecięctwa Bożego w akcie chrztu, troszczy się o niego i zarazem zaprasza go do wzrastania w świętości.

2. Responsoryjny wymiar powołania do świętości

W kontekście prowadzonej refleksji współczesny teolog o. Placyd Ogórek zawarł w swojej książce dedykowanej sprawie świętości bardzo znamienne słowa, że „świętość oznacza nie tylko obdarowanie uczestnictwem świętości Boga, lecz także odpowiedź ze strony człowieka”¹¹. W tych słowach autor uchwycił i zarazem wyraził istotę dynamizmu świętości. Ów dynamizm ujawnia się w odpowiedzi człowieka na ofiarowany mu przez Boga w akcie stworzenia i odkupienia dar świętości. Ta odpowiedź ze strony człowieka to nic innego jak jego responsoryjne podejście do Bożego powołania do świętości. W praktyce życia będzie się ono wyrażać w moralnym działaniu z jego strony.

Ta współczesna myśl teologiczno-duchowa na temat świętości daje pewien asumpt do tego, aby próbować spojrzeć na sposób realizacji przez Ottona z Bambergu powołania do świętości. Skoro on miał świadomość Bożego obdarowania, co zostało ukazane w pierwszej części refleksji, to daje to podstawę do tego, aby móc twierdzić, że odpowiednio do tej świadomości zachowywał się moralnie, czyli podejmował konkretne działania względem Boga, bliźnich i powierzonych mu zadań. Dlatego ta część refleksji nie może nie pójść w stronę ukazania, w świetle przekazów biograficznych, postępowania Ottona w aspekcie jego służby Chrystusowi w Kościele, jego postawy wobec bliźnich i jego podejścia do powierzonej mu misji.

2.1. Służba Chrystusowi w Jego Kościele

Pierwszą z form realizacji przez Ottona moralnego wymiaru powołania do świętości, będącego jego odpowiedzią na Boże obdarowanie w tym względzie, była jego wierna służba Chrystusowi jako Głowie Kościoła. Tę swoją wierność Jemu i bezgraniczne Mu oddanie się w szczególności ujawnił w pierwszym rzędzie w odmówieniu przyjęcia godności biskupiej. W 1103 roku został desygnowany na biskupa Bambergu przez cesarza Henryka IV. Uznania tej nominacji odmówił Ruthard z Moguncji. Wówczas Otton, żywiąc nieufność wobec inwestytury nadanej mu przez władcę świeckiego, uzależnił jej przyjęcie od decyzji papieża. Na konsekrację biskupią czekał niemal trzy lata. W końcu 1105 roku otrzymał jej potwierdzenie od papieża i ostatecznie w maju 1106 roku z rąk papieża Paschalisa II przyjął sakrę biskupią i objął rządy w diecezji bamberskiej. Ta sytuacja ukazała z jednej strony lojalność Ottona względem władcy świeckiego, a z drugiej pokazała jego wierność i oddanie papieżowi i sprawie Kościoła¹².

¹¹ Ogórek, *Czym jest świętość*, 75.

¹² Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 118.

Kolejnym gestem jego wiernego oddania się Chrystusowi w Kościele było złożenie u nóg papieża Paschalisa II pierścienia i pastorału wraz z wyznaniem własnej niegodności. Ukazał tym swoje bezgraniczne posłuszeństwo Chrystusowi sprawującemu w swoim Kościele władzę w osobie i posłudze papieża. Tę postawę służby Chrystusowi w szczególności Otton uwydatnił w akcie ingresu do bamberskiej katedry. Wstępował do niej, jak relacjonują biografowie, bosy i okupiony chorobą¹³. Przywołane fakty odsłaniają jednoznacznie jego głębokie zawierzenie Chrystusowi w Jego Kościele.

Swoją wierność Chrystusowi Otton wyraził także w gotowości do współpracy władzy kościelnej z władzą świecką. Celem tej gotowości była troska o Kościół. Jego zatroskanie o Kościół, a głównie diecezję bamberską, przyjęło nietypową formę, gdy ją zestawiono z pragnieniami innych biskupów, jak np. biskupa Alberta z Trewiru czy arcybiskupa Konrada z Salzburga. Oni próbowali, przemocą albo poprzez pogwałcanie praw Bożych i ludzkich, zapewnić sobie w Rzeszy zdobycze terytorialne i władzę i w ten sposób bronić Kościoła. Odmienną postawę przyjął Otton. Wszelkie dobra, które miały zagwarantować bezpieczeństwo diecezji, pozyskiwał drogą zakupu, zaś swoją władzę biskupią realizował na drodze dialogu, a nigdy przemocą. Przykładem takiego postępowania z jego strony było wydanie decyzji, aby przyniesione mu groty, narzędzia śmierci, przerobić na haki, które miały posłużyć do pokrycia dachu klasztoru św. Michała, albo jego zręczna mediacja pomiędzy księciem Bolesławem III Krzywoustym a Pomorzanami w celu doprowadzenia do pokoju między nimi¹⁴.

Troskę o Kościół Otton jako biskup wyraził również w budowaniu kościołów i klasztorów oraz grodów i zamków. Jedyną motywacją, jaka mu przyświecała w tej działalności, to było zapewnienie bezpieczeństwa ludziom i ochrona okolicznych dóbr kościelnych. Z taką właśnie intencją zakupił gród Albuinestein¹⁵. Na podstawie zaprezentowanych faktów trzeba stwierdzić, że Otton był wiernym sługą Chrystusa i posłusznym synem Kościoła, energicznie zarządzającym dobrami kościelnymi w diecezji oraz otwartym na dialog z władcami świeckimi. Gdy chodzi o tę jego ostatnią cechę, to należy powiedzieć, że wobec władzy świeckiej przyjmował ewangeliczną postawę oddania Bogu, co boskie, a cesarzowi, co cesarskie (por. Mk 12,17). Nigdy nie współdziałał z nią politycznie, choć cieszył się szacunkiem np. niemieckiego cesarza Henryka IV, który powierzył mu nadzór nad budową katedry w Spirze i wspólnie z nim modlił się psalmami, a także miał względy u polskich książąt Bolesława III Krzywoustego i Władysława Hermana¹⁶.

Przeprowadzone analizy pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że responsoryjne podejście Ottona do Bożego powołania do świętości, czyli jego moralne oblicze świętości, ujawniło się z jego strony w bezgranicznym poddaniu się woli Chrystusa, ofiarnym

13 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 48.

14 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 119–120; Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 52–53.

15 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 118.

16 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 119; Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 53.

posłuszeństwie wobec Kościoła, wyrażonym w przestrzeganiu ortodoksji i w odpowiedzialnej trosce o dobra kościelne, oraz w lojalności wobec władzy świeckiej.

2.2. Wrażliwość na bliźnich

Kolejnym wyrazem moralnego oblicza świętości Ottona było jego głębokie zatroskanie o bliźnich. Swoją postawę otwartości na ich potrzeby i gotowości do ich zaradzania wyrażał w różnej formie. Nie sposób więc nie przywołać konkretnych zachowań z jego strony w tej kwestii. Z relacji jego biografów wynika, że np. w latach głodu, tj. ok. 1125 roku, roztoczył opiekę nad biednymi i opuszczonymi z terenu diecezji bamberskiej i z dalszych części Niemiec, dostarczając im chleb, a w czasie żniw podarował im sierpy. Innym razem swoją postawę wrażliwości na potrzebujących ujawnił, wykupując jeńców z niewoli, a kiedy indziej jeszcze potrafił, wbrew opinii otoczenia, zafundować paralitykowi nakrycie na łóżko, zaś ubogiemu dać w okresie Wielkiego Postu rybę, która dużo kosztowała¹⁷. Znane są jeszcze inne gesty jego miłosiernego podejścia do potrzebujących, jak np. podarowanie biednej osobie futra, które osobiście uznał za zbyt drogie, czy też jego charytatywna działalność w Bambergu wobec osób biednych, wdów, sierot i dotkniętych nieuleczalną chorobą oraz finansowe wspieranie przytułków rozmieszczonych na terenie diecezji bamberskiej. Dla ukazania głębi i pełni miłosiernej postawy Ottona należy przywołać jeszcze akty jego bezpośredniego i pokornego działania względem bliźnich. Jednym razem, jak przekazują biografowie, posługiwał braciom zakonnym przy stole i przy ołtarzu, zaś kiedy indziej przeniósł rozkładającego się trupa kobiety, a jeszcze innym razem grzebał zmarłych w latach głodu¹⁸. Zakres tej miłosiernej postawy Ottona wobec drugiego człowieka poszerza się jeszcze o jego zatroskanie o duchową przyszłość wiernych w miejscach przeprowadzonej wcześniej przez niego misji ewangelizacyjnej. Wszędzie, gdzie ewangelizował na Pomorzu, pozostawiał dary, a dla nowo powstających na tych terenach kościołów przekazywał liturgiczne wyposażenie (mszały, kielichy, szaty liturgiczne, ołtarze, relikwie, dzwony)¹⁹.

Z przekazu biografów wynika także i to, że Otton nie tylko bezpośrednio udzielał pomocy potrzebującym, ale także pośrednio, praktykując ascezę w posiłkach i w ubiorze. Podejmując te akty z miłości do bliźniego, przeznaczal zaoszczędzone w ten sposób dobra na pomoc biednym i wsparcie osób i instytucji, które tym osobom służyły w bezpośredni sposób²⁰.

W efekcie dotychczasowych analiz należy zauważyć, że na bazie przywołanych faktów moralne oblicze świętości Ottona jednoznacznie ujawnia się w jego niezwyklej wrażliwości społecznej na bolączki potrzebujących. Jak wskazują przekazy biografów,

17 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografją łacińską XII wieku*, 109–110.

18 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografją łacińską XII wieku*, 107.

19 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 48; Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografją łacińską XII wieku*, 107; Stanisław Rosik, „*Conversio gentis Pomeranorum*”. *Studium świadectwa w wydarzeniu (XII wiek)* (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2010), 235–236.

20 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 49.

w żaden sposób nie był on obojętny na ludzkie niedostatki, wręcz przeciwnie, umiał je dostrzec i odpowiednio im zaradzić. Czynił to zawsze w duchu poszanowania godności każdej osoby potrzebującej pomocy. Świadcząc w ten sposób pomoc, nie przynosił nikomu upokorzenia, lecz nadzieję. Ofiarowana pomoc, jeśli jest w nieodpowiedni sposób przekazana, zamiast nieść ulgę osobie potrzebującej, przynosi jej smutek, a wręcz upokorzenie. W tym kontekście nasuwa się potrzeba przywołania słów siostry Faustyny Kowalskiej po wielu wiekach od życia Ottona zapisanych w jej *Dzienniczku*: „czasami więcej się daje nie dając nic, aniżeli dając wiele, ale w sposób szorstki”²¹. Św. Faustyna potwierdziła to, co Otton praktykował w bezpośrednich relacjach z ludźmi, aby ich nie zdyskredytować.

Moralne oblicze świętości Otton wyraził także w trosce o budowanie wśród ludzi braterskich relacji. U podstaw tego zatroskania z jego strony tkwił jego humanizm, który znamionowały cnoty: wierność, pilność, łagodność, uprzejmość, cierpliwość, roztropność, dobroć, czystość obyczajów czy skromność. Zdobywszy takie cnoty, Otton dawał innym świadectwo swego człowieczeństwa, a zarazem stał się bodźcem dla nich do ofiarnego działania na rzecz tworzenia braterskich relacji między ludźmi i budowania obywatelskiego społeczeństwa. W tej materii cenne świadectwo o Ottonie pozostawił mnich z Prüfening, który wyznał: „Dobry dla wszystkich, lepszy dla swoich, najlepszy dla siebie, troszczył się już także o postępy innych i otrzymał od nich godną za swój trud zapłatę. Wreszcie opuścił ojczyznę i podążył do Polski. Tam przebywał przez jakiś czas i nie tylko poznał obyczaje tego ludu, lecz także języka tak gruntownie się nauczył, że gdyby go kto usłyszał mówiącego językiem barbarzyńskim, nie przypuszczałoby, że ma do czynienia z Niemcem (...). Roztropny zatem i wierny – z talentu, który otrzymał, chciał wypłacić współslugom. Poświęcił się więc kształceniu chłopców i w ten sposób na obcej ziemi zdobył podpory doczesnego życia. Tę zaś służbę pełnił jako sumienny pracownik, troszcząc się również o to, żeby chłopcy, których on kształcił, pozbyli się chłopięcej lekomyślności”²². Ze świadectwa owego mnicha wynika jednoznaczny wniosek, że Otton dzięki swemu nastawieniu napełnionemu cnotami efektywnie wpływał na tworzenie przez ludzi osobowych między nimi relacji. Dzięki temu nadał swojej postawie świętości podmiotowego charakteru, którego pełnia zawiera się w stwierdzeniu: „być z ludźmi i dla ludzi”.

Podsumowując tę część refleksji, należy stwierdzić, że Otton okazał się osobą wrażliwą na bliźnich. Doświadczającym niedostatku umiał okazać pomoc materialną, do zasmuconych i biednych duchowo potrafił skierować słowa pociechy i nadziei, zasklepionym w sobie umiał wskazywać wartość braterskich relacji i wzajemnego wsparcia w potrzebie. Tym samym okazał się miłosiernym sługą potrzebujących i otwartym na ludzkie relacje, w postępowaniu którego zostały uwzględnione zasady wierności Chry-

21 Faustyna Kowalska, *Dzienniczek* (Kraków–Stockbridge–Rzym: Wydawnictwo Diecezjalne, 1981), nr 1282 (dalej Dz.).

22 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 46.

stusowemu przekazowi Ewangelii, a zarazem możliwość dialogu z innymi ludźmi, nawet innego wyznania.

2.3. Wierność powierzonej misji

Ostatnim wymiarem moralnego oblicza świętości Ottona pozostaje jego wierna służba w powierzonej mu przez przełożonych misji ewangelizacyjnej. Otton od najmłodszych lat przejawiał pragnienie wiernej służby Bogu i przyprowadzania ku Niemu rzeszy ludzi. Kiedy został księdzem, mocno akcentował wartość życia monastycznego i stał się gorliwym rzecznikiem klasztornej dyscypliny. Motywem jego postawy w tym względzie było pragnienie pogłębienia przez zakonników więzi z Chrystusem i życia Jego Ewangelią. W tym też celu z ochotą podjął posługę wobec zakonników bamberskiego klasztoru²³.

Będąc już biskupem Bambergu, Otton z nie mniejszym zaangażowaniem służył sprawie Bożej, troszcząc się o duchowy rozwój ludzi. Tę jego troskę duchową biografowie określili mianem *cura animarum*. Prowadził ją już w Niemczech, gdzie na drodze przepowiadania słowa Bożego i posługi sakramentalnej z poświęceniem służył sprawie odnowy religijnej wiernych. Szczytem jego zatroskania o tę odnowę było podjęcie przez niego misji ewangelizacyjnej na Pomorzu. Pierwsza jego wyprawa misyjna miała miejsce w latach 1124–1125 i została przez niego podjęta na zaproszenie księcia polskiego Bolesława III Krzywoustego, z którym miał osobiste relacje. Odpowiadając pozytywnie na to zaproszenie, udowodnił, że u podstaw podjęcia przez niego misji nie było zdobycie osobistej chwały czy też przypodobanie się władcy, lecz jedynie pragnienie budowania królestwa Chrystusa na ziemi i prowadzenie ludzi do zbawienia²⁴. Wprawdzie podjął ową misję na zaproszenie księcia, ale w praktyce realizował ją w duchu ewangelicznym, głosząc ludziom prawdę o miłosierdziu Boga okazaną w ofierze Chrystusa na Kalwarii i sakramentalnie uobecnianą w Eucharystii, przekonując ich do zaufania Jemu.

Drugą wyprawę misyjną Otton przeprowadził w 1128 roku. Wprawdzie formalnie podjął się jej na zaproszenie księcia pomorskiego Warcisława I, ale w praktyce przyświecała mu miłość do nowego Kościoła. Niektórzy biografowie uważają, że istniała jeszcze inna przyczyna podjęcia przez niego tej misji, a mianowicie apostazja mieszkańców Wolina i Szczecina. Cokolwiek było przyczyną tej misji, świadczy o tym, że Otton kierował się miłością do Boga i wolą ukazania ludziom tej Bożej miłości, w której mogą doznać szczęścia²⁵. Mając taki motyw działania, pokazał, że przyświecało mu jedynie pragnienie doprowadzenia ludzi do Boga. Tym samym okazał się głosicielem Prawdy Chrystusowej i wiarygodnym jej świadkiem.

W misji ewangelizacyjnej wśród Pomorzan Otton stosował metodę głoszenia nauk i katechizowania, akcentując w nich miłość Boga do ludzi i zbawczą wartość ich przynależności do Chrystusa i Kościoła. W misyjnej działalności nie używał ani siły, ani

23 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 49–50; Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 111–112.

24 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 113.

25 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 51.

też oręza, lecz stosował dialog z mieszkańcami Pomorza. Kiedy dialog nie przynosił owoców, próbował innej formy perswazji. Wolinianom, którzy wcześniej nie przyjęli jego nauki, zaproponował wykup włóczni Cezara, oferując za niego pięćdziesiąt talentów srebra. Gdy oni nie przyjęli jego oferty, wówczas w tonie „ironii” zaczął im uświadamiać, w czym szukają swego bezpieczeństwa. Propozycja zakupu włóczni przez Ottona wskazuje na dwie kwestie. Z jednej strony pokazuje wielkie przywiązanie Wolinian do bogactwa, a z drugiej ukazuje umiejętności Ottona jako negocjatora, któremu przyświecała troska o zbawienie ludzi²⁶. Trzeba również przyznać, że w nauczaniu Otton nie wahał się napominać niepoprawnych, odwołując się w tym względzie do działania Boga, czego przykładem mogą być takie wydarzenia, jak np. śmierć pracującej w niedzielę kobiety w Kamieniu Pomorskim czy też spalenie zbiorów pracujących w dzień św. Wawrzyńca oraz śmierć rolnika pracującego w święto Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny albo ukaranie kapłana i rzeszy pogan zamierzających się targnąć na jego życie²⁷.

Prowadzona przez Ottona misyjna metoda oparta na nauczaniu i katechizowaniu w sytuacjach oporu ze strony niektórych wspólnot miast i wsi Pomorza bywała niekiedy wzmocniona przez niego odwołaniem się do władzy świeckiej. Wolinianom, którzy stawiali opór wobec jego misji, zagroził interwencją polskiego władcy. W podobnym stylu postąpił wobec mieszkańców Wołogoszczy, ale ostatecznie książę Warcisław I nie zdecydował się na użycie względem nich swojej władzy. Z kolei wobec szczecinian, którzy byli oporni na początku na jego misyjne działania, poprosił o interwencję Bolesława III Krzywoustego²⁸.

Otton miał głębokie przeświadczenie, że owocność prowadzonej przez niego misji zależeć będzie od zastosowania dwóch działań. Z jednej należało usuwać pogańskie świątynie i bożki, aby uniemożliwić powrót do ich kultu, a z drugiej trzeba było umacniać w tych miejscach struktury religii chrześcijańskiej. Dlatego w trakcie misji ludzie wznosili prowizoryczne świątynie, a Otton zaopatrywał je w sprzęt liturgiczny, aby przebywający tam kapłani mogli sprawować liturgię i w ten sposób ugruntowywać wiernych w ich nawróceniu. Ci z kolei, jako utwierdzeni w wierze, potrafili później stawiać opór poganom. Ta metoda przynosiła sukces. Faktycznie, nawróceni i utwierdzeni w wierze wierni usuwali pogańskie bożki i niszczyli ich świątynie. W tej materii Otton zachował się bardzo rozsądnie i miłosiernie zarazem. Tę postawę wyraził w tym, że ofiary i łupy złożone w pogańskich świątyniach polecił rozdawać ubogim mieszkańcom, a kultowe posągi, jak np. konia w Szczecinie, nakazał sprzedać i wartość za jego sprzedaż przeznaczyć na biednych, zaś posąg Trzygława kazał wysłać do papieża Kaliksta II.

Przytoczone powyżej fakty jednoznacznie świadczą o tym, że Otton prowadził roztropnie misję ewangelizacyjną na Pomorzu, włączając jego mieszkańców w relację miłości z Chrystusem i czyniąc ich członkami Jego Kościoła. Dzięki takiej postawie

26 Rosik, „*Conversio gentis Pomeranorum*”. *Studium świadectwa w wydarzeniu (XII wiek)*, 245–246.

27 Wejman, *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*, 51–52.

28 Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*, 114.

ukazał moralne oblicze osobistej świętości, która się ujawniła w jego wierności misji ewangelizacyjnej.

Z przeprowadzonych analiz tej części przedłożenia wynika zasadniczy wniosek, że świętość moralna, mająca swe źródło w Bożym obdarowaniu, w istocie polega na miłości Boga i bliźniego. Z tej racji, iż miłość jest u podstaw, to świętość jest jedna, a zarazem może przyjąć różne formy wyrazu w zależności od zadań jej podmiotu. W życiu Ottona wyraziła się ona w jego sumiennej służbie Chrystusowi w Kościele, w jego ofiarnej postudze wobec bliźnich i w jego wierności powierzonej mu misji. Dostrzegając jedność i zarazem różnorodność świętości, Otton stał się, jak na swój czas, prekursorem teologiczno-personalnego podejścia do tej sprawy. Można powiedzieć, że w jakiejś mierze odbiciem jego stanowiska względem postawy świętości, choć nie w bezpośredniej konotacji, lecz pośrednio, może być bardzo znamienne i niezwykle trafne stwierdzenie ojców Soboru Watykańskiego II, jakie zawarli w konstytucji dogmatycznej o Kościele:

W rozmaitych rodzajach życia i powinnościach jedną świętość uprawiają wszyscy, którymi kieruje Duch Boży, a posłuszni głosowi Ojca i czcząc Boga Ojca w duchu i prawdzie, podążają za Chrystusem ubogim, pokornym i dźwigającym krzyż, aby zasłużyć na uczestnictwo w Jego chwale. Każdy stosownie do własnych darów i zadań winien bez ociągania kroczyć drogą wiary żywej, która wzbudza nadzieję i działa przez miłość²⁹.

3. Postawa świętości Ottona bodźcem dla działania obecnego pokolenia ludzi

Postawa świętości Ottona z Bambergu, wyrażona w trzech formach, jakie zostały przedstawione w drugiej części niniejszego tekstu, tj. pełnej poświęcenia służby Chrystusowi w Kościele, ofiarnej postawy wobec bliźnich i wierności powierzonej misji, stanowi dla współczesnego pokolenia ludzi impuls do działania w ramach wspólnoty eklezjalnej, narodowej i międzynarodowej.

Pierwszą z tych form jest potrzeba uznania przez nich Chrystusa za Pana i kierowania się Jego Ewangelią, aby mogli oni przyczynić się do budowania jedności Kościoła i efektywności jego posługi wśród ludzi. Kolejną formą działania ludzi współczesnych w duchu postawy świętości Ottona jest konieczność okazywania wzajemnej miłości bratniej, która przyjmie formę świadectwa o Chrystusie. I w końcu ostatnią formą działalności ludzi dzisiaj w duchu tegoż biskupa i misjonarza jest potrzeba otwartości na siebie nawzajem bez względu na wyznawaną przez nich religię, światopogląd czy zajmowaną pozycję społeczną. Tylko w dialogu można budować pomyślność i pokój między narodami. Odślonięcie tych trzech płaszczyzn działania ludzi w obecnej rzeczywistości pozwoli ukazać wartość, a zarazem aktualny wpływ postawy świętości Ottona z Bambergu na współczesnych ludzi i społeczeństwa.

²⁹ KK, 41.

3.1. Uznanie Chrystusa podstawą owocności posługi Kościoła

Z obserwacji współczesnej rzeczywistości nasuwa się wniosek, że dziś wielu ludzi doświadcza zachwiania równowagi wewnętrznej, której najczęstszym owocem jest desakralizacja życia ludzkiego oraz utylitarne podejście do świata wartości. Najbardziej skrajnym przejawem zachwiania tej równowagi jest reifikacja osoby ludzkiej. Jej istotę trafnie określił włoski filozof Agostino del Noce, który w referacie, będącym komentarzem do encykliki Jana Pawła II *Redemptor hominis*, napisał, że obecnie osobę ludzką traktuje się już nie jako „wartość użycia”, ale jako „wartość wymienną”. Człowiek bywa postrzegany przez niektórych jako jeden z „towarów” na targowisku, który można wymienić na inny³⁰.

Jest wiele przyczyn takich postaw niektórych ludzi, ale ta główna tkwi w ich odejściu od Boga. Zawsze negacja Boga i Jego miłości wyrażonej w akcie stworzenia człowieka na Jego obraz i podobieństwo i odkupienia go przez Chrystusa nie może nie prowadzić do zakłamania prawdy o samym człowieku. Bez Boga on nie jest w stanie zrozumieć ani siebie samego, ani też celu swego życia, a tym samym nie jest w stanie spełnić się w swym człowieczeństwie. Jeżeli więc współczesny człowiek chce nadać sens swojej egzystencji i ostatecznie spełnić się w człowieczeństwie, a zarazem osiągnąć pokój serca, musi się zwrócić ku Bogu. Tę prawidłowość trafnie uchwycił i dał jej wyraz już św. Augustyn, żyjący na przełomie III i IV wieku naszej ery, gdy w swoim dziele *Wyznania* napisał: „Stworzyłeś nas bowiem dla siebie [Boże – H.W.] i niespokojne jest serce nasze, dopóki nie spocznie w Tobie”³¹. Z jego słów wynika, że gdy człowiek uzna swą relację ze Stwórcą, tym samym zyskuje szansę na właściwą realizację przez siebie swojej wolności i ostateczne spełnienie się w człowieczeństwie. Przedstawiony tok refleksji prowadzi do istotnego wniosku, że Bóg nie jest dla człowieka zagrożeniem, lecz wręcz przeciwnie, źródłem jego rozwoju w człowieczeństwie i osiągnięcia pokoju, tak w wymiarze indywidualnym, jak i eklezjalnym.

Najwłaściwszym sposobem odrodzenia się duchowego człowieka jako osoby, jak i Kościoła jako wspólnoty, jest zawierzenie się Chrystusowi i uznanie Jego Ewangelii jako drogowskazu w życiu. I w tym względzie ujawnia się aktualność postawy świętości Ottona z Bambergu. On, który w swoim życiu, jak wykazano powyżej w refleksji, wiernie kroczył za Chrystusem i kierował się Jego wskazaniem. Swoją postawą pokazuje, że odnowa duchowo-moralna ludzi i budowa jedności w Kościele może dokonać się tylko na drodze uznania Chrystusa za Pana i wdrożenia słów Jego Ewangelii w codzienne życie. Tym samym Otton stał się prekursorem przesłania, które, po prawie siedmiu wiekach, trafnie ujęła i precyzyjnie wyraziła w swoim *Dzienniczku* wielka Polka i wierna uczennica Chrystusa – siostra Faustyna Kowalska, dzisiaj święta, w słowach: „Nie znajdzie ludzkość uspokojenia, dopokąd się nie zwróci z ufnością do Miłosierdzia Bożego”³²,

30 Agostino del Noce, „Filosofia dell’esistenza”, w: *Il Redemptore dell’uomo. Testo e commenti* (Roma: Wydawnictwo Agora, 1979), 30.

31 Augustyn z Hippony, *Wyznania* (Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1972), 1.

32 Dz., nr 300.

a później po latach potwierdził jej słowa i zarazem uszczegółowił je w swej treści papież Jan Paweł II, kiedy powiedział: „Droga do odnowy społeczeństwa i Kościoła prowadzi przez odnowę serca człowieka”³³. Przesłanie postawy świętości Ottona z Bambergu dla współczesnych ludzi jest bardzo konkretne w tym aspekcie, że tylko na drodze wierności ewangelicznym wartościom, które w pełni odsłonił Jezus Chrystus, człowiek i Kościół mogą się odnowić duchowo, a w wymiarze wspólnotowym mogą zachować jedność i zapewnić sobie owocność swojego posługiwania w świecie.

3.2. Miłość bratnia znakiem świadectwa o Chrystusie

Jak świętość chrześcijan jest znakiem działania łaski zbawienia w Kościele, tak ich wzajemna otwartość na siebie nawzajem jest wyrazem miłości i przykładem dla świata. Tę prawidłowość Chrystus zawarł w słowach modlitwy: „by świat uwierzył, żeś Ty mnie posłał” (J 17,21). W tym względzie Otton z Bambergu stanowi dla współczesnych ludzi przykład i zarazem pokazuje, że jego postawa świętości nie straciła w niczym na aktualności.

Zawsze głębokie zjednoczenie z Chrystusem-Kapłanem i bezgraniczne oddanie się Jego misji nie może nie przełożyć się na wierną służbę Jemu obecnemu w bliźnich. Chrystus złączył się z każdym człowiekiem tak ściśle, jak głowa z ciałem. Stąd każde zranienie ciała przeżywa boleśnie głowa i każde dobrodziejstwo wyświadczone ręce czy nodze jest dobrodziejstwem głowy. Poprzez każdy czyn miłosierny okazany bliźniemu w postaci chociażby podania kromki chleba, kubka wody, wypowiedzenia dobrego słowa czy życzliwego uśmiechu człowiek wiąże się nie tylko z innymi we wzajemnym łańcuchu miłości, ale także z Chrystusem, który na mocy tajemnicy wcielenia utożsamił się z każdym człowiekiem. Każdy uczynek wyświadczony przez człowieka drugiemu człowiekowi nie tylko łączy ludzi ze sobą, ale stanowi świadectwo umiłowania Chrystusa. Dlatego Otton z Bambergu uważał, że kiedy kapłan czy każdy inny człowiek będzie patrzył na swoją służbę oczami Chrystusa, wtedy dopiero będzie w stanie zaświadczyć w pełni o Jego miłości do ludzkiego rodzaju, ale zarazem będzie w stanie otworzyć się na prawdę o Jego obecności w każdej osobie ludzkiej (por. Mt 25,31–46). Dzięki takiemu nastawieniu będzie wzrastać w postawie osobistego poświęcenia się Chrystusowi i zarazem będzie zaświadczał o Jego bezgranicznej miłości do wszystkich ludzi.

Właśnie wzór takiej postawy pozostawia każdemu z nas Otton z Bambergu. To on poprzez swoją postawę niesienia wsparcia potrzebującym, bez względu na ich wyznanie, religię, wyznawany światopogląd czy zajmowaną pozycję społeczną pokazał, że tylko w skutecznym zaradaniu potrzebom biednych możemy się spełnić w człowieczeństwie i doznać szczęścia. Z tego wynika, że każdy człowiek winien nieustannie i coraz głębiej uświadamiać sobie prawdę o Bogu, który stał się człowiekiem i przyjmować wynikające z tego konsekwencje. Im głębszą więź nawiąże ów człowiek z Chrystusem, tym bardziej będzie w stanie dostrzegać w ludziach Jego obecność i będzie gotowy do niesienia im

33 Jan Bolewski, „Program odnowy niepodległości”, *Więź* 5 (1999): 135.

wsparcia w potrzebie w taki sposób, jakby to Jemu samemu ją okazywał. Ale świadomość więzi człowieka z Chrystusem będzie w nim budzić zrozumienie, że każde zamknięcie się na potrzeby innego człowieka, każdy cios w niego wymierzony, będzie ranił Jego samego. Zresztą na tę zasadę w międzyludzkich relacjach zwrócił uwagę sam Chrystus w słowach: „Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili (...). Wszystko, czego nie uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, tegoście i Mnie nie uczynili” (por. Mt 25,40.45).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że kiedy ludzie będą dbać o to, aby być dla siebie nawzajem sojusznikami spraw Bożych, wtedy będą dla świata świadkami wspólności orędzia ewangelicznego. Przyczynią się do pogłębienia relacji osobowych w jakiegokolwiek wspólnotcie i pośrednio staną się sprawcami pokoju Chrystusowego w świecie, co właśnie potwierdził swoim życiem i działaniem Otton z Bambergu. I w tym względzie pozostaje On postacią niezwykle wymowną i wpływową na współczesne pokolenia ludzi.

3.3. Wierność misji podstawą budowania pokoju w świecie

Postawa świętości Ottona z Bambergu stanowi także dla współczesnych ludzi wezwanie do działania w zakresie wprowadzania pokoju pomiędzy wspólnotami i narodami. Otton swoim stylem bycia wobec różnych wspólnot i władz świeckich oraz narodów daje przykład, jak można nadać wzajemnym relacjom między władzą religijną i władzą świecką oraz pomiędzy narodami twórczego i pokojowego charakteru.

Owocność spotkań zależy od jakości dialogu między ich podmiotami. Pierwszym warunkiem, jaki winny podjąć te podmioty, a co ukazał w swoim życiu Otton, to wierność prawdzie. Tylko w wierności prawdzie, jaką jest Jezus Chrystus, określający siebie wprost Prawdą (por. J 14,6), której z takim oddaniem służył Otton z Bambergu, pojedynczy człowiek będzie mógł w stanie odkryć wartość swojej wolności i sposób jej realizacji, zaś poszczególne grupy religijne i narody będą mogły sobie nawzajem zaprezentować i zarazem podjąć działania, poprzez które będą mogli być bardziej sobą i staną się przez to siewcami pokoju. Właśnie dzięki zaufaniu Chrystusowi i wierności misji Otton był w stanie głosić Ewangelię Chrystusową ludziom i przekonywać ich do jej podjęcia, a gdy trzeba było, potrafił dla tej sprawy zaangażować również władze świeckie. W wyniku takich działań wiele tysięcy ludzi się nawróciło i przyjęło Chrystusa do swego życia. W obecnej rzeczywistości potrzeba takich kapłanów, jak i wiernych, którzy poprzez wierne trwanie w nauce Chrystusa będą dawać o Nim świadectwo i tym samym będą przyczyniać się do wprowadzania pokoju w społeczeństwie i między narodami.

I w tym momencie ujawnia się drugi warunek twórczego działania podmiotów. Jest nim uszanowanie godności ludzkiej rozmówcy i szukanie płaszczyzn wzajemnego bycia razem. Otton z Bambergu w swojej działalności ewangelizacyjnej kierował się w każdym względzie szacunkiem dla swojego rozmówcy, a w przekonywaniu do swoich idei stosował dialog, nigdy zastraszenie czy przemoc. Tym samym stanowi dla współczesnych ludzi wzór podejścia do drugiego człowieka, który ma inne przekonania i zarazem wskazuje na sposób szukania między nimi wzajemnego porozumienia się i działania na

rzecz wspólnego dobra. W obecnej rzeczywistości problemami, które wymagają od ludzi, w życiu społecznym i religijnym wspólnego bycia i działania razem, są: narkomania, alkoholizm, obrona życia nienarodzonych, eutanazja, bezrobocie, świętość małżeństwa i rodziny, sprawiedliwość społeczna, zasady dotyczące pokoju i tolerancji. Dla tych spraw każdy człowiek, niezależnie od wyznawanej przez siebie wiary czy przyjętego światopoglądu oraz zajmowanej pozycji społecznej, winien podjąć osobisty wysiłek i ofiarnie działać na rzecz niwelowania tych zjawisk w każdy sposób, poczynając od informowania o niebezpiecznych skutkach ich stosowania, przez podejmowanie działań prewencyjnych, chroniących przed tymi zjawiskami, po działalność edukacyjną, a kończąc na prawnych rozwiązaniach.

Jakże inaczej wyglądałaby dziś religijna mapa świata, gdyby wyznawcy różnych wyznań w ciągu wieków nie trwonili sił na wewnętrzne spory, lecz obrócili je na odkrywanie prawdy Bożej i szukanie sposobów wzajemnego bycia między sobą. Właśnie na taki sposób budowania ekumenicznych relacji wskazuje Otton z Bambergu. Podjęcie ich przez przedstawicieli różnych wyznań i kierowanie się nimi we wzajemnych między sobą relacjach nie pozostanie bez wpływu na tworzenie jedności między ludźmi i na wprowadzanie pokoju we wspólnotach i na świecie.

Z przeprowadzonych refleksji można wysunąć wniosek, że aktualność przesłania postawy świętości Ottona z Bambergu wynika z tego, co stanowi istotę jego życia duchowego, a mianowicie: z bezgranicznego poświęcenia się służbie Chrystusowi w Jego Kościele, ofiarnej posłudze bliźnim i z wiernego pełnienia powierzonej mu misji. To właśnie w tych przestrzeniach ludzkiej duchowości Otton z Bambergu pozostaje dla współczesnych ludzi wzorem odnowy duchowej przez wierność wartościom ewangelicznym, dawania świadectwa Chrystusowi na drodze praktykowania miłości bratniej i wprowadzania pokoju między wspólnotami i narodami poprzez wierne wypełnianie stanowych zadań i uszanowanie przekonań religijnych.

Zakończenie

Dokonując podsumowania całości refleksji, należy stwierdzić, że świętość, w ujęciu Ottona z Bambergu, jest darem zadany. Tworzy ją łaska Bożego powołania do świętości i odpowiedź na tę łaskę – dar poprzez uznanie ze strony człowieka tego obdarowania.

Świadomość Bożego obdarowania ze strony człowieka nie może nie skłaniać go do moralnego działania, tj. tzw. świętości moralnej, czyli podejmowania przez niego działań wobec Boga, bliźnich i misji. Ten wymiar świętości w życiu Ottona przyjął formę najpierw jego bezgranicznej służby Chrystusowi w Kościele, następnie jego wrażliwości na potrzeby bliźnich i ofiarnej posługi wobec nich, a w końcu w jego gorliwym wypełnianiu powierzonej mu misji ewangelizacyjnej. W tym kontekście należy stwierdzić, że świętość w ujęciu Ottona z Bambergu jest wartością nie dla niektórych, lecz dla każdego człowieka i nie jest jednym stylem bycia, lecz niezwykłym bogactwem form mających swe źródło w Bogu. To, co łączy wszystkie te formy i zarazem stanowi istotną treść

świętości, to łaska uświęcająca i nierozdzielnie z nią związana miłość Boga udzielona przez Chrystusa w Duchu Świętym, wzywająca człowieka do odpowiedzenia nań w podobnym duchu.

Postawa świętości Ottona z Bambergu, wyrażona w jego poświęceniu się służbie Chrystusowi w Kościele, w ofiarnej posłudze bliźnim i w wiernym pełnieniu powierzonych mu misji, stała się w tych formach jej wyrazu wzorem dla współczesnych ludzi. Jej wzorczość ujawnia się w ukazaniu źródła odnowy duchowej przez wierność wartościom ewangelicznym, w dawaniu świadectwa Chrystusowi na drodze praktykowania miłości bratniej i we wprowadzaniu pokoju między wspólnotami i narodami poprzez wierne wypełnianie stanowych zadań i uszanowanie przekonań religijnych. Jednym słowem, im intensywniej człowiek będzie wzrastał w Chrystusowej miłości, czyli w świętości, tym skuteczniej będzie się przyczyniał do budowania świata bardziej ludzkiego, w którym osoba ludzka będzie stanowić podmiot i cel wszelkich struktur, poczynając od gospodarczych, przez społeczne i polityczne, a kończąc na kulturalnych i religijnych.

Bibliografia

- Augustyn z Hippony. *Wyznania*. Tłum. Zygmunt Kubiak. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1972.
- Biermann, Franz. „Bischof Otto von Bamberg in Pommern – die Missionsreisen und ihre Wirkung im archäologischen Bild”. W: *Bischof Otton von Bamberg in Pommern*, red. Franz Biermann, Franz Ruchhoft, 97–148. Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt, 2017.
- Biskup Otton z Bambergu i jego świat*, red. Marian Rębkowski, Stanisław Rosik. Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2018.
- Bojar-Fijałkowski, Gracjan. *Święty Otton z Bambergu*. Warszawa: Wydawnictwo ODiSS, 1986.
- Bolewski, Jan. „Program odnowy niepodległości”. *Więź* 5 (1999): 123–136.
- Chorzępa, Michał. „Od Ottona do Erazma”. *Prezbiterium* 6–8 (1974): 34–45.
- Del Noce, Agostino. „Filosofia dell’esistenza”. W: *Il Redemptore dell’uomo. Testo e commenti*, 25–39. Roma: Wydawnictwo Agora, 1979.
- Dziewulski, Władysław. „Przebieg i metody misji św. Ottona z Bambergu w latach 1124–1128”. *Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia PAX* 4 (1974): 38–47.
- Fabiańczyk, Lech. *Apostoł Pomorza*. Szczecin: Książnica Pomorska, 2001.
- Fenrych, Przemysław. *Święty Otton. Biskup, misjonarz, Europejczyk*. Szczecin: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Centrum Szkoleniowe, 2004.
- Kowalska, Faustyna. *Dzienniczek*. Kraków–Stockbridge–Rzym: Wydawnictwo Diecezjalne, 1981.
- Liman, Kazimierz. *Dialog Herboda. Ze studiów historycznoliterackich nad biografią łacińską XII wieku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1975.
- Ogórek, Placyd. *Czym jest świętość*. Kraków: Wydawnictwo Diecezjalne, 1982.

- Rosik, Stanisław. „*Conversio entis Pomeranorum*”. *Studium świadectwa o wydarzeniach (XII)*. Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2010.
- Rymar, Edward. *Święta Studnia, czyli misyjne dzieło patrona Pyrzyce św. Ottona biskupa bamberskiego i pamięć o nim poprzez wieki*. Pyrzyce: Wydawnictwo Pyrzycka Biblioteka Publiczna, 2006.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, 105–166. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, 811–987. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967.
- Strzelczyk, Jerzy. „Otton z Bambergu jako biskup Rzeszy”. W: *Biskup Otton z Bambergu i jego świat*. red. Marian Rębkowski, Stanisław Rosik, 109–117. Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2018.
- Szulist, Władysław. „Święty Otton z Bambergu”. W: *Polscy święci*. T. 5, red. Jan R. Bar, 11–27. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1985.
- Wejman, Grzegorz. *Biskup Otton z Bambergu w przestrzeni pomorskiego Kościoła*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2021.
- Wejman, Grzegorz. „Kult św. Ottona na Pomorzu”. W: *Święty Otton z Bambergu – Ewangelizator Pomorza. Jego kult do czasów współczesnych*, red. Grzegorz Wejman, 33–77. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. *Studia i Rozprawy 2*, 2004.
- Zientara, Benedykt. „Polityczne i kościelne związki Pomorza Zachodniego z Polską za Bolesława Krzywoustego”. *Przegląd Historyczny* 61, 2 (1970): 192–232.

Cytowanie chicagowskie:

- Wejman, Henryk. „Oblicza świętości Ottona z Bambergu i płynące z nich przesłania dla współczesnych ludzi”. *Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie* 30 (2023): 99–117. DOI: 10.18276/SKK.2023.30-06.

Cytowanie oksfordzkie:

- Wejman H. *Oblicza świętości Ottona z Bambergu i płynące z nich przesłania dla współczesnych ludzi*. „*Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie*” 30 (2023), s. 99–117. DOI: 10.18276/SKK.2023.30-06.